

...

Онлайн-загрози в час війни: як захистити себе?

*Урок для 5-8 класів щодо безпечної поведінки
в цифровому середовищі у час війни*

Урок був створений:

*Василем Філоненком
Аліною Касіловою
Анастасією Дьяковою*

**Урок створено у партнерстві з ChildFund Deutschland
за фінансової підтримки ChildFund Korea**

*Дякуємо команді спеціалістів, які проводили апробацію уроку:
Чистяков Володимир Олександрович, вчитель інформатики
Чернігівського колегіуму №11*

*Гультяєва Маргарита Віталіївна, вчитель історії,
правознавства та географії Чернігівської загальноосвітньої
школи I-III ст. №27*

Інформаційно-освітня кампанія #stop_sexтинг створена у
2018 році з метою захисту українських дітей
від сексуального насилля в Інтернеті.

Познайомитись з проєктом #stop_sexтинг можна
за посиланням <https://stop-sexting.in.ua/>

Приєднуйтеся до нас у соціальних мережах:

Facebook <https://www.facebook.com/stopsextingua/>

Instagram <https://www.instagram.com/stopsexting.ua>

Чат-бот <https://t.me/StopSextingBot>

YouTube <https://www.youtube.com/StopSextingUkraine>

TikTok <https://www.tiktok.com/@stopsexting.ua>

ЗМІСТ

Довідник для вчителів: онлайн-ризики, які можуть зустріти діти середнього шкільного віку під час війни в інтернеті

Яким чином зловмисники знаходять дітей в інтернеті, починають комунікацію та порядок дій дитини в таких ситуаціях

Контент в інтернеті та війна: що не можна публікувати в цей час

Дії дорослих аби дитина могла створити свій безпечний онлайн-простір

Якщо дитина потерпає від онлайн-ризиків, куди звертатися за допомогою?

Яким чином безпека офлайн впливає на поведінку дитини в інтернеті

План-конспект уроку про навички безпечної поведінки в цифровому середовищі в час війни для дітей середнього шкільного віку

Опис уроку

Хід проведення вправи для організації навчальної діяльності та мотивації учнів

Хід проведення вправи “Пошук думки”

Хід проведення вправи “Створюємо власний додаток”

Хід проведення вправи “Фактчекер”

Список джерел та літератури

4

4

6

7

8

8

9

11

12

12

13

17

ДОВІДНИК ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ: ОНЛАЙН-РИЗИКИ, ЯКІ МОЖУТЬ ЗУСТРІТИ ДІТИ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВІЙНИ В ІНТЕРНЕТІ

Під час війни діти особливо потерпають від проблем та викликів, які перед ними постають. В кризовий час дорослі фокусуються на вирішенні нагальних питань та не завжди мають вільний час аби провести його з дитиною. Тож, смартфони та інтернет стають тим шляхом, де діти можуть отримати важливі для себе відповіді та увагу. І як би нам не хотілось, щоб цифровий простір був безпечним для дітей, він, на жаль, може бути і загрозливим. Так Internet Watch Foundation (IWF), у своєму звіті за 2021 рік, який стосувався сексуального насильства над дітьми, зазначили, що з більше, ніж 360 тисяч повідомлень, які надійшли на їхню лінію, 252 тисячі стосуються дітей, які зазнали насильства в інтернеті.

(<https://www.iwf.org.uk/about-us/who-we-are/annual-report-2021/>)

АКТУАЛЬНІ РИЗИКИ:

ВКАЗУВАННЯ ГЕОЛОКАЦІЙ, ЯКІ ДОПОМАГАЮТЬ ВОРОЖИМ ВІЙСЬКОВИМ ІДЕНТИФІКУВАТИ ВОЄННІ ОБ'ЄКТИ ТА ОБ'ЄКТИ ІНФРАСТРУКТУРИ;

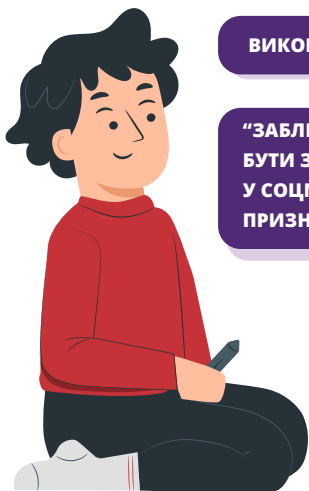
ВИКОНАННЯ ТАЄМНИХ ЗАВДАНЬ В ІНТЕРНЕТІ;

“ЗАБЛЮРЕНІ” ЗОБРАЖЕННЯ, НА ЯКИХ МОЖУТЬ БУТИ ЗОБРАЖЕНІ СЦЕНИ НАСИЛЬСТВА У СОЦМЕРЕЖАХ ТА ІНШИЙ КОНТЕНТ, ЯКИЙ НЕ ПРИЗНАЧЕНИЙ ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ.

СПІЛКУВАННЯ З НЕЗНАЙОМЦЯМИ;

НАДСИЛАННЯ ІНТИМНИХ ФОТО;

Діти віком від 10 до 14 років переживають один з кризових етапів свого життя - підлітковий вік. Змінюється їхнє тіло, світосприйняття, оцінка себе та стосунків. А в час війни, коли відчуття стабільності та безпеки порушуються, то виникає ще більше питань та хвилювань. І поруч з цим виникає багато небезпек, особливо в інтернеті.

На жаль, в час війни російські військові знаходяться не лише у фізичному просторі - на наших землях чи в своїй країні, вони проникають у наш онлайн-простір. Вони намагаються зібрати якомога більше інформації через відкриті джерела в інтернеті та публікації в соціальних мережах. Так, наприклад, через побудову довірливих стосунків у переписках чи навпаки через залякування дітей та підлітків вони можуть отримувати дані про цивільні об'єкти інфраструктури чи переміщення військових. Часом діти не вбачають у таких діях (передачі інформації) загрозу, що може призвести до трагічних наслідків та не розуміють свою відповідальність за такі дії.

Організація “Офком”

Організація “Офком” опублікувала результати дослідження у якому вказує, що 37% дітей віком від 12-15 років, бачили тривожні або неприємні речі в інтернеті. Цей показник вище у зазначеній віковій категорії, ніж серед учнів 8-11 років (32%). Також показник збільшився відносно попередніх років спостережень. Але це дослідження не бере у розрахунок те, що можуть бачити діти під час війни. Результати обстрілів, вибухів, вбивств, руйнувань - ось те, що може очікувати на дитину в інтернет-просторі зараз.

Тому важливо надавати дітям та підліткам інформацію та розвивати нові навички, які направлені на розуміння, як себе можна захистити аби не стати жертвою онлайн-насильства та маніпуляцій. Важливо навчити дітей, як забезпечити себе якісним рівнем онлайн-безпеки, створити чіткий і зрозумілий алгоритм дій аби не піддатися паніці та мати змогу себе захистити.

ЯКИМ ЧИНОМ ЗЛОВМИСНИКИ ЗНАХОДЯТЬ ДІТЕЙ В ІНТЕРНЕТІ ТА ПОЧИНАЮТЬ КОМУНІКАЦІЮ

Важливо розуміти, що зазвичай зловмисники створюють “живі” профілі, де публікують різні дописи, використовують фото (які були завантажені зі сторінок інших користувачів), тож одразу зрозуміти, що це потенційно загрозна людина - важко.

ЯК ВОНИ ЗНАХОДЯТЬ ДІТЕЙ ТА РОЗПОЧИНАЮТЬ КОМУНІКАЦІЮ?

Додають у новий чат

(наприклад, якщо зловмисник знає номер телефону дитини чи її нікнейм (назву профілю), то може без перешкод додавати в різні чати)

Незнайомец просить додати у друзі/підписується на профіль

(доволі часто зловмисники апелюють тим, що вони теж проживали в тому ж місті, що і дитина, чи в них спільні інтереси, чи нібито людина помилилась профілем)

Коментує, ставить “лайки” під контентом

(для підлітків важлива позитивна оцінка себе від оточуючих, тож, такий крок може зацікавити дитину продовжити спілкування з незнайомою людиною)

Пропонує зустрітись офлайн

(наприклад, представляючись підлітком, який нещодавно переїхав в місто дитини і хоче з кимось познайомитись)

Пише у приватні повідомлення з різноманітними приводами (можливість заробити, просить про допомогу, перейти за посиланням).

ЯКИЙ ПОРЯДОК ДІЙ ДИТИНИ У ТАКИХ СИТУАЦІЯХ?

1

Повідомити дорослих

(важливо: дорослі не мають проявляти агресію до дитини, не мають казати, що вона вигадує, насміхатися та виявляти байдужість до такої ситуації).

2

За жодних умов не повідомляти і не поширювати приватну інформацію про себе, батьків, однокласників у соц. мережах - адреси, номери будинків, квартир, номери телефонів, паролі, особисті дані, надсилати фото/відео, повідомляти номери банківських карток тощо. Особливо важливо у військовий час НЕ повідомляти будь яку інформацію, яка пов'язана із військовими: їх роботу, пересування, місця ночівлі та місця зберігання техніки та військових боєприпасів. НЕ надсилати геолокацій та геопозицій будь-яких об'єктів у мережу.

3

Заблокувати користувача/додати його у чорний список, поскаржитися адміністрації соціальної мережі про спам або неприйнятний контент.

4

Не переходити за посиланнями від незнайомих, які надсилаються в приватні повідомлення чи в чатах.

5

Не реагувати на заклики про допомогу від незнайомих акаунтів.

6

Зробити профілі своїх соціальних мереж закритими (аби доступ мали тільки друзі та підписники).

7

Завжди перевіряти та верифіковувати інформацію, так як є ризик натрапити на неперевірену інформацію (фейк).

8

Підтримувати "чистоту" смартфона (блокувати екран після використання; не казати нікому, крім батьків, паролі; завантажувати додатки з офіційних джерел; встановити надійні паролі та подвійну верифікацію у соціальних мережах);

9

Дотримуватися "правил користування спільноти" і не відкривати файли із позначками 18+ або "можуть містити сцени насильства" чи "неприйнятний контент" так як це може негативно вплинути на психіку дитини.

Ці правила дозволять попіклуватись не тільки про безпеку цифрового середовища дитини, а і про психологічний стан в той час, коли дитина знаходиться в інтернеті.

КОНТЕНТ В ІНТЕРНЕТІ ТА ВІЙНА: ЩО НЕ МОЖНА ПУБЛІКУВАТИ В ЦЕЙ ЧАС

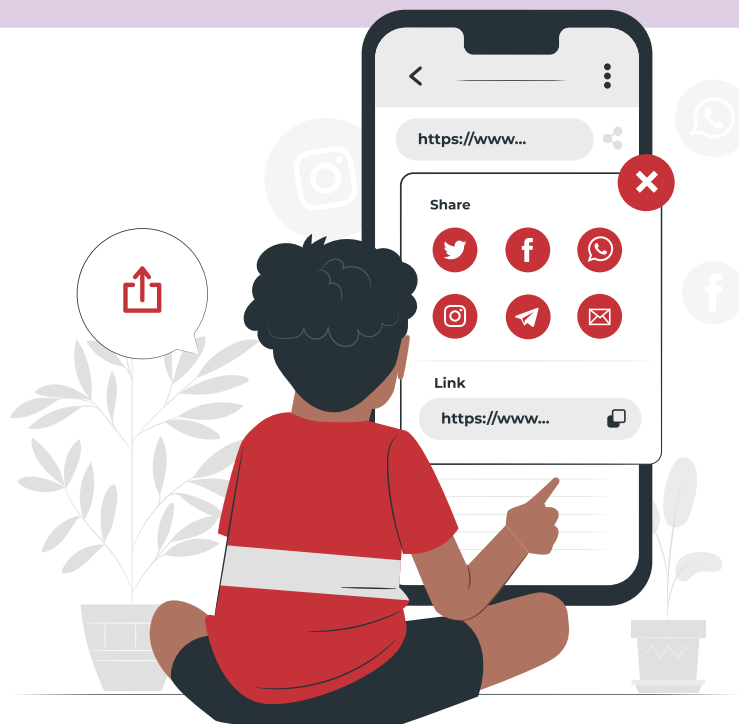
Під час війни соціальні мережі і публікації, що там розміщені, можуть стати джерелом інформації для ворога. Вже відомі неодноразові випадки ненавмисного коригування вогню людьми, які публікували на сторінках у своїх соцмережах інформацію про ворожі обстріли і бомбардування артилерією або ракетами. Вороги можуть слідкувати за геолокацією публікацій та хештегами про останні оновлення у соціальних мережах та знаходити потрібну їм інформацію. Наприклад, про розташування тимчасової військової бази або госпіталю. Або відслідковувати пересування наших військових майже у реальному часі. Тому слід бути обережним під час поширення будь-якої інформації на сторінках та у профілях ваших акаунтів.

Часом ніби звичні речі (викласти фото в інтернет) можуть призвести до трагічних подій та втрат. Так, наприклад, є відомий випадок, коли чоловік опублікував у тік-тоці відео, на якому знаходилися позиції наших військових. Російські військові побачили цей матеріал та завдали удару по позиціях ЗСУ. Чоловік буде нести встановлену законом відповідальність.

(<https://zn.ua/ukr/UKRAINE/tik-toker-jakij-zni-mav-i-viklav-u-merezhu-pozitsiji-ukrajinskoji-armiji-bilja-trts-retroville-zatrimano-sbu.html>)

Згідно з роз'ясненням Держспецзв'язку

Згідно з роз'ясненням Держспецзв'язку - приблизно 80% розвідувальної інформації ворог отримує внаслідок публікацій з відкритих джерел. Адже саме ці дані дозволяють ворогам коригувати свій вогонь та робити його точнішим.

ДЛЯ ТОГО, ЩОБ НЕНАРОКОМ НЕ ПЕРЕДАТИ ВАЖЛИВУ ІНФОРМАЦІЮ ВОРОГУ, ВАРТО ЗАПАМ'ЯТАТИ КІЛЬКА ПРОСТИХ ПРАВИЛ, ЯКІ Є АКТУАЛЬНИМИ ЯК ДЛЯ ДІТЕЙ, ТА І ДЛЯ ДОРОСЛИХ:

не розміщувати у своїх акаунтах інформацію про скупчення великої кількості людей;

не вказувати точні координати та геолокацію місць, де відбувалися бойові дії;

не розповсюджувати відео з напрямками польтів ракет над вашою територією;

не публікувати фото/відео, де можуть бути дорожні знаки, вказівники, таблички з назвами вулиць, музеїв, парків, шкіл, приватних підприємств, станціями метро, автобусними, тролейбусними та трамвайними зупинками, вивіски магазинів, супермаркетів, номерами приватних садиб та автомобілів;

не поширювати інформацію, яка НЕ опублікована та не верифікована (підтверджена) офіційними джерелами (Президент, представники уряду, СБУ, ГУР, ДБР, ЗСУ, ДСНС і т.д.);

не поширювати фото чи відео з українськими військовими, а також знаками їх відмінності: шевронами, пагонами, пов'язками на руці, знаками на техніці - будь якими засобами ідентифікації;

не розповсюджувати неперевірену інформацію про загиблих та постраждалих - ви можете травмувати близьких цієї людини; *стрімити чи вести прямі ефіри з місць прильоту ракет, ворожих обстрілів, поблизу військових баз та об'єктів КАТЕГОРИЧНО ЗАБОРОНЕНО;*

уникайте репостів та згадок про публічних персон (блогерів, громадських діячів, політиків, військових) - на гарячих точках чи віддалених військових пунктах по цьому можна відслідковувати переміщення частин або прив'язувати блогерів до завдань;

не варто розповідати та вточнювати інформацію, щодо вищезазначених пунктів у коментарях, чатах, обговореннях у будь яких соціальних мережах.

не публікувати матеріали аудіо/відео формату з пересуванням військової техніки Збройних Сил України з місцями їх дислокації, ночівлі та укриттями;

не поширювати фото/відео матеріали місцевості, де відбувався ворожий обстріл або місце де впав снаряд;

не демонструвати роботу українських військових (ППО, артилерії, авіації);

За розповсюдження інформації про переміщення, розташування та рух ЗСУ - передбачено КРИМІНАЛЬНУ відповідальність (ст. 114 ч. 2), якщо ця інформація не була опублікована у відкритому доступі. Тому перш, ніж щось публікувати варто кілька разів обдумати це рішення.

ЯКУ Ж ІНФОРМАЦІЮ МОЖНА ПОШИРЮВАТИ?

- верифіковані дані офіційних джерел та речників державних установ та військових адміністрацій (Офіс Президента України, офіційні речники та сайти СБУ, ГУР, ДСНС, Кабінет Міністрів, МВС, Нацполіція, Держ. прикордонна служба);
- розвінчайте фейки (перевіряйте публікації з різних джерел та критично оцінюйте те, що читаєте) та поширюйте тільки ПЕРЕВІРЕНУ інформацію.

Здається, що правила ніби зрозумілі та прості, але, на жаль, невиконання хоча б одного з них може призвести до великих людських втрат.

ДІЇ ДОРОСЛИХ АБИ ДИТИНА МОГЛА СТВОРИТИ СВІЙ БЕЗПЕЧНИЙ ОНЛАЙН-ПРОСТІР

Сьогодні більшість дітей свій час проводять онлайн спілкуючись зі своїми однолітками, граючи в ігри в гаджетах. Після початку пандемії та повномасштабного вторгнення Російської Федерації ми всі почали проводити майже весь свій час перед моніторами та екранами. Інтернет може дати багато нової та потрібної інформації для наших дітей, за його допомогою ми здобуваємо знання, знаходимо нових друзів та підтримуємо зв'язок зі старими. Але якщо в цифровому просторі проводити занадто багато часу, то це впливає на розвиток дитини та її фізичне здоров'я. Батьки та вчителі мають турбуватися про те, скільки часу дитина має проводити онлайн та як зробити так, аби максимально захистити дитину у мережі. Отож, як це зробити:

1. Говоріть із дітьми про те, що вони роблять у інтернеті.

Це має бути невимушена та довірлива розмова про те, що подобається робити дітям в інтернеті, у що вони грають та що дивляться. Як проводять час у онлайн та як налаштовують свої профілі у соціальних мережах. Не бійтеся братися за складні теми такі, як кібербулінг, секстинг, порнографія, грумінг. Слухайте та НЕ перебивайте дитину.

2. Розвивайте критичне мислення дитини.

Допомагайте аналітично ставитися до речей, які вони бачать в медіа просторі, оцінювати якість та надійність онлайн-джерел та навчіть їх верифікувати інформацію. Розкажіть про пропаганду та онлайн маніпуляції, які можуть ввести в оману дорослих, демонструйте приклади дезінформації, які бачите самі. Та заохочуйте до аналізу ситуації.

3. Розкажіть про те, що блогери та інфлюенсери використовують свої соціальні мережі, як спосіб заробітку.

Люди, які це роблять зацікавлені у тому, щоб висвітлювати ситуацію з корисного для них боку (наприклад, навмисно створюють проблему і пропонують її рішення саме за допомогою товару, який рекламують).

4. Допомогайте керувати онлайн-репутацією.

Нагадайте про те, що все, що вони завантажать у інтернет, там і залишається назавжди. Тож ознайомте дітей із правилом "білборду" - публікувати тільки те, що б вони не проти були побачити на білборді біля школи. Поясніть, що їх сторінки у мережах можуть побачити батьки та майбутні роботодавці і це може вплинути на стосунки із ними.

КІЛЬКА ПОРАД, ЯК БУДУВАТИ ОНЛАЙН РЕПУТАЦІЮ:

- **реєстрація у більшості соціальних мереж дозволена з 13 років (згідно з їхніми правилами використання);**
- **заохочуйте дітей вести соціальні мережі позитивно (не розміщувати негативного контенту, нецензурної лексики, фото/зображень ненормативного характеру, фотографій інтимного характеру);**
- **переконайтеся, що діти знають, як блокувати невідповідний контент;**
дайте можливість їм бути собою у інтернеті - соціальні мережі є способом самовиразитися, але не забувайте про те, що там не має бути невідповідного контенту;
- **переконайтеся у тому, що діти розуміють, що їх вчителі та майбутні роботодавці можуть переглянути їх соціальні мережі;**
- **поясніть, що якщо дитина зробить помилку в онлайн, то ви будете готові підтримати дитину та допомогти їй відновитися;**
- **розкажіть про те, що треба поважати інших користувачів мережі, як це відбувається в офлайн просторі.**

5. Поспілкуйтеся з батьками аби вони встановили батьківський контроль на всіх девайсах вдома.

Хоча батьківський контроль і фільтрація інформація важливі - це має бути у міру дорослішання. Встановлення таких програм має здійснюватися разом у діалозі та обговоренні. Так, діти можуть мати друзів із пристроями без фільтрів, але коли ми обговорюємо з дітьми, чому важливі обмеження і чому деякі сайти/контент не є доречним для їхнього віку, тоді це не викликає в них роздратування чи бажання скористатися моментом.

6. Обмеження на використання, антивірусні програми мають бути встановлені і на комп'ютерах навчального закладу.

7. Поговоріть з батьками та наголосіть дітям про те, що їм потрібно переглянути налаштування приватності на всіх сайтах, сторінках, девайсах та акаунтах. Заохочуйте змінювати паролі час від часу та постійно нагадуйте про те, що не потрібно повідомляти приватну інформацію про себе, сім'ю та друзів у месенджерах, незнайомим особам.

8. Утримайтеся від користування незахищеними wi-fi у

кафе/ресторанах/громадських місцях, але якщо користуєтесь, то перевірте чи коректно налаштована приватність на гаджеті, щоб зловмисники не могли викрасти приватну інформацію про дитину.

10. Порекомендуйте батькам

відслідковувати кількість часу, що діти проводять онлайн (за допомогою спеціальних додатків або у налаштуваннях у самому телефоні), а також разом проговорювати, чим це може бути небезпечно і як допомогти дитині менше часу бути в цифровому вимірі.

9. Навчіть дітей кільком правилам безпечного користування інтернетом:

- додавати людей до чорних списків або скаржитися на них адміністрації соцмережі;
- скачувати додатки та файли тільки з офіційних платформ;
- розкажіть про антивірус та навчіть користуватися ним;
- розкажіть про те, що потрібно поважати інших онлайн користувачів;

11. Принагідно нагадуйте батькам про те, як важливо їм проводити вільний час разом із дитиною.

Також потрібно нагадувати дітям про загальні рекомендації, щодо їх безпеки онлайн:

- Обговорювати з батьками тему інтернету: ділитись інформацією про ігри, персонажів, про соціальні мережі та новинки в них.

Дітям часто здається, що дорослі поруч можуть бути не обізнані щодо останніх новинок та можливостей віртуального світу. Але як вони можуть дізнатись останню інформацію без допомоги дитини? Можна заохотити дітей розповідати про це, як інструмент розвитку батьків та дорослих, які є поруч, щоб вони розуміли особливості та можливості цифрового простору.

- Контролювати свій час у онлайні (не забувайте, що час перед екраном смартфона летить дуже швидко, тому важливо навчитися його контролювати. Поставте у налаштуваннях нагадування про те, що треба робити перерви для вправ для очей, наприклад, чи більш довготривалий відпочинок).

- Налаштувати приватність своїх акаунтів у соціальних мережах.

Детальна інформація, як це зробити, за посиланням:

https://stop-sexting.in.ua/nalashtuvannya-pryvatnosti-v-instagram-ta-facebook-instrukciya-vid-stop_sextyng/

- Пам'ятати про "ілюзію спальні" (це феномен, під час якого діти думають, що якщо вони перебувають у себе вдома, у безпеці, то в інтернеті з ними нічого страшного не трапиться).

- **Повідомляти дорослих про невідомих вам людей**, які намагаються встановити з вами контакт у мережі (пишуть у приватні повідомлення, залишають коментарі, пропонують легкий заробіток).
- **Не переходити за посиланнями у соціальних мережах** (які надіслані в чати чи приватні повідомлення) - так можуть зламати ваш акаунт і отримати доступ до вашого профілю. Якщо все ж таки отримали таке повідомлення від людей, кого знаєте в житті, то краще перепитати, що саме там міститься. Таким чином можна перевірити, чи не взломаний профіль в людини.
- **Не переглядати неналежний контент або “заблюрений”**. Це контент, який не призначено для перегляду дітям або людям із слабкою психікою. Фото або відео такого характеру навмисно позначаються 18+ або контент, який можна оминати своєю увагою. Саме тому такі відео або фото мають розмитий вигляд, щоб неможливо було ідентифікувати учасників або уникнути демонстрації сцен шокуючого характеру та потенційного травмування психіки.

ЯКЩО ДИТИНА ПОТЕРПАЄ ВІД ОНЛАЙН РИЗИКІВ, КУДИ ЗВЕРТАТИСЯ ЗА ДОПОМОГОЮ?

Якщо ви помітили за дитиною, що вона переживає стресову ситуацію (в неї змінилась поведінка, дитина постійно сумна чи тривожна, плаче, говорить про свої страхи або смерть) та потребує спеціалізованої допомоги, то важливо спочатку поговорити з дитиною:

Важливо!

- Важливо знайти тихе місце, де менше шуму та метушні.
- Не варто нехтувати почуттями та переживаннями дитини. (Приклади початку розмови: Як ти? Я поруч і переживаю за тебе.)
- Слухайте уважно та не перебивайте.
- Поважайте почуття та емоції дитини та уникайте фраз “нічого страшного не відбувається” та “усе добре” - іншими словами не треба заперечувати реальність та знецінювати її почуття.
- Якщо у процесі спілкування з дитиною ви помітили якісь прояви того, що дитина пережила або переживає стресову ситуацію, то потрібно повідомити про ваші підозри батькам та запропонувати їм звернутися до спеціалістів. Бо існують ризики того, що якщо залишити це поза батьківською увагою, то ситуація може ускладнитися і призвести до негативних наслідків для дітей та батьків.

ДО КОГО МОЖНА ЗВЕРНУТИСЯ ЗА СПЕЦІАЛІЗОВАНОЮ ДОПОМОГОЮ?

Психологічні безкоштовні онлайн консультації від проєкту #stop_sexтинг:
<https://forms.gle/2d3Mku5W9rdtrdqH7>

Урядова консультаційна лінія з питань безпеки дітей в Інтернеті – 1545*3
(далі обрати 3).

Шкільний психолог.

Шкільний психолог це людина, яка може дати пораду та рекомендації куди звернутися за спеціалізованою допомогою

Платформи безкоштовної психологічної допомоги Громадських Організацій (проєкт “Поруч”, “Ла Страда”, “Teenergizer”, “Опіка Ангела”, “Людина в біді”, Тритфілд).

Це спеціальні проєкти, які були створені психологами для дорослих та підлітків, які можуть потребувати анонімної психологічної, безкоштовної консультації з різних причин та максимально швидко.

Гарячі лінії допомоги (Національна психологічна асоціація (office@npa-ua.org - офіційна пошта, як портал комунікації)).

Чат-боти (друг; elomia, #stop-sexтинг) (аби знайти чат бот самостійно ось, як вони підписані у телеграмі - [@friend_first_aid_bot](https://t.me/friend_first_aid_bot) та [@elomia_ua_bot](https://t.me/elomia_ua_bot))

Зараз в Україні є велика кількість різних способів надати кваліфіковану та якісну психологічну допомогу для дітей та підлітків. Наведені вище приклади організацій, чат-ботів, платформ, гарячих ліній не є вичерпними. Це тільки найвідоміші та загальноукраїнські проєкти. Цілком можливо, що у вашому регіоні перебування є організації, які також можуть надати психологічну допомогу.

ЯКИМ ЧИНОМ БЕЗПЕКА ОФЛАЙН ВПЛИВАЄ НА ПОВЕДІНКУ ДИТИНИ В ІНТЕРНЕТІ

Коли ми говоримо з дітьми про безпеку та основні правила поведінки у час війни важливо фокусувати їхню увагу на важливий аспект - інтернет. Доволі часто діти та дорослі під час повітряних тривог та обстрілів нехтують правилами безпеки, вибігають на вулицю, знімають та викладають в мережі локацію, де був вибух, чи пошкодження, які завдані ракетами. Здається, ніби в цьому нічого немає жахливого, на перший погляд. Але такі кадри вмиють розлітаються по інтернету та стають коригуванням вогню для ворога, адже вони можуть побачити, чи ракета вразила ціль чи ні.

ВАЖЛИВО НАГАДУВАТИ ДІТЯМ ТА ДОРΟΣЛИМ НАЙГОЛОВНІШІ ПРАВИЛА БЕЗПЕКИ:

- Під час повітряних тривог та коли дитина чи дорослий чує звуки вибуху - треба бути в безпечному місці, не бігти до вікна чи на вулицю, щоб зняти це на камеру.
- У час війни небезпечно спілкуватись з незнайомцями в мережі та погоджуватись на зустрічі з ними, адже ми ніколи не знаємо, хто насправді володіє цим акаунтом.
- Під час прогулянок, коли є бажання зробити фото для сторіс чи в стрічку, важливо уважно подивитись, що є на задньому фоні.

На фото не має бути видно інфраструктурні об'єкти, скупчення військової техніки чи людей у військовій формі, блокпостів тощо.

- В час війни заборонено носити камуфляжний одяг людям, які не є військовими чи не виконують певні завдання. Так само не можна робити фото в камуфляжному одязі та викладати це в мережу.
- Якщо на вулиці помітили листівки, які розвішані по дошках оголошень чи на будинках, та мають спеціальні qr-коди без пояснення, що це таке, то не переходьте за цими посиланнями.
- Якщо дитина знімає влог чи блог про своє життя в прифронтовому місті чи в окупації, то важливо зберегти ці кадри, але не викладати одразу в мережу, оскільки це може бути небезпечно для дитини та її родини.

Пам'ятаємо, що наше життя та перебування в інтернеті тісно пов'язані між собою. І кожна наша дія в мережі (публікація фото чи відео, повідомлення другу чи подрузі, коментар під постом) мають величезний вплив на нашу реальність поза девайсами. Важливо не знецінювати це.

ПЛАН-КОНСПЕКТ УРОКУ ДЛЯ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Мета:

формування ключових та стійких компетенцій у дітей щодо онлайн безпеки в час війни та після її завершення (у тому числі й протидія експлуатації дітей російськими військовими).

Задачі:

- учні обізнані з інформацією, щодо актуальних ризиків в цифровому середовищі (спілкування з незнайомцями, надсилання інтимних фото, виконання таємних завдань в інтернеті, шантаж та маніпулювання, вказування геолокацій та використання цих матеріалів злочинцями);
- учні розуміють наслідки небезпечної взаємодії в мережі з незнайомцями;
- учні мають сформовані навички щодо захисту себе від ризиків, які з ними можуть трапитись в інтернеті;
- учні знають, куди звернутись по допомогу;
- учні вміють створювати свій безпечний онлайн-простір.

Хід уроку:

- ознайомтесь з інформаційним блоком проведення уроку;
- для проведення уроку в класі підготуйте необхідні матеріали;
- нижче описані два формати проведення практичних занять: у класі та дистанційно, серед яких ви можете вибрати варіант проведення уроку або у онлайн форматі, або у офлайн.

Орієнтовний розподіл часу на уроці:

 Кількість часу	 Діяльність	 Результат
5-7 хв	Організація навчальної діяльності та мотивації учнів.	Проведення короткого опитування, актуалізація знань, підготовка учнів до уроку.
30 хв	Вправи щодо обговорення онлайн-ризиків в час війни (в залежності від кількості учнів можна вибрати одну або декілька вправ з представлених)	Ознайомлення учнів з інформацією, щодо ризиків, які можуть їх спіткати в онлайн-просторі та як себе захистити
10 хв	Обговорення з учнями	Підведення підсумків уроку

Проведення короткого тестування

Перед початком уроку просимо, щоб учні пройшли коротке тестування стосовно їхніх знань до уроку щодо основних онлайн-ризиків в час війни: <https://forms.gle/SJcSpquy8kSt3xs1A>

Ви можете надіслати це посилання на початку уроку в спільний чат класу чи роздрукувати або вивести через проєктор qr код (окремо код є в додатках до уроку), за яким діти зможуть відповісти на питання. Для роботи з qr кодом включіть режим камери на телефоні, наведіть на код та перейдіть за посиланням, яке з'явилося.

Запитання “Як ви”

Розпочніть урок з питання “Як ви?”, щоб діти могли поділитись своїм станом. Також їхні відповіді допоможуть вам зрозуміти, наскільки діти сконцентровані. Адже якщо вони в тривозі чи їм страшно, то такі переживання будуть перешкоджати засвоєнню нового матеріалу.

Важливо наголосити їм, що відчувати різні стани нормально в часі війни. Для того, аби діти краще реагували на вправу доцільно почати із себе та розповісти дітям як себе відчуваєте та що відчуваєте саме ви. *Але тут важливо дотримуватися балансу: не виливати на дітей усі свої емоції та в той час не бути відстороненим емоційно.* Це допоможе учням зрозуміти, як їм будувати власні відповіді та збільшить рівень довіри між учасниками обговорення.

Вправа “Пошук думки”

ПИТАННЯ: Чому підлітки готові спілкуватися в інтернеті з незнайомцями?

(Деякі уточнюючі питання, щоб діти розуміли у якому ключі їм будувати відповіді: Які причини цього спілкування, у чому суть спілкування, для чого вони спілкуються, що вони можуть розказати, та навіть це роблять)

Усього у цій вправі буде три етапи, які умовно можна розділити на такі: **етап обдумування відповіді** на проблемне питання та фіксація його можливого рішення у себе у зошиті (чи в чорнетці). Другий етап це **дискусія щодо** цього питання із своїм сусідом по парті. Третій етап це **загальне обговорення** у класі із учителем.

1. Пвiдомляемо класу проблемне питання та просимо їх зафіксувати можливі відповіді у їх зошитах/листочках протягом 3 хвилини;
2. Після запису можливих відповідей просимо їх обговорити це із своїми сусідами по парті (якщо комусь не вистачає пари, то вони можуть об'єднатися у трійки) протягом 5-7 хвилин;
3. Запитайте у дітей, що їм розповідав їх сусід по парті, що вони обговорювали, та до чого прийшли у результаті спілкування (на кожну пару дається 2-3 хвилини);
4. Обговоріть це разом у класі та запитайте у дітей, що вони цікавого для себе взяли із цього обговорення та що можуть використати вже сьогодні.

Варіант цієї вправи онлайн:

Якщо урок відбувається в онлайні, то обираємо дітей у групи для обговорення по 2-3 людини у ЗУМі та даємо їм той самий час для обговорення питань. Після закінчення цього часу діти повертаються назад у загальну кімнату класу та актуалізують знання, шляхом обговорення разом із однокласниками.

Якщо немає змоги поділити дітей по кімнатах, то кожен може виконувати цю вправу індивідуально і після того в групі обговорити результати.

Вправа “Створюємо власний додаток”

Оберіть дітей у групи по 3-4 учні, якщо вправа відбувається у онлайн-форматі то об'єднуємо у кімнатах для обговорень. Запропонуйте їм за 15 хвилин створити власний додаток, месенджер, соціальну мережу чи гру.

Одна умова: ця розробка має стосуватися безпеки в онлайн-просторі. Наприклад, гра, яка може допомагати з розумінням того, що варто публікувати в інтернеті, а що ні.

Діти обирають того, хто представить результат їх роботи. Учень (до 5 хвилин) має пояснити чому вони обрали саме цей вид додатку (соц мережа, гра, тощо), як вони можуть це реалізувати, яких правил безпечного інтернету це може їх навчити та для кого він може бути корисним.

Додатково, група може вигадати дизайн, сюжет і інші деталі, які на їх думку можуть бути корисними для цієї розробки. В онлайн-форматі можете використати для занотовування інформації про додатки падлет або джамбординг.

Після представлення результатів усіх команд проголосувати та обрати найкращий додаток на їхню думку. А також обговорити з дітьми, як їм було виконувати цю вправу, чи з'явилися в них нові ідеї стосовно їхньої безпеки в інтернеті.

Вправа “Фактчекер”

Вправа об'ємна за часом та обсягом матеріалу. Її можна виконувати протягом всього уроку чи присвятити цій темі два заняття.

Обладнання: проєктор (або ноутбук), роздруковані новини із ЗМІ для перевірки фейків.

Педагогічний працівник заздалегідь роздруковує кілька новин із ЗМІ (можете із запропонованих новин, а можете знайти власні приклади, але вони не мають містити сцени насильства, результатів обстрілів та військових дій, щоб не травмувати дітей). Продемонструйте новину дітям та спробуйте обговорити та вияснити чи вони справжні чи фейкові (Fake news - англійською означає штучно вигадану, неіснуючу новину, яку подають у новинах наче справжню).

Якщо урок відбувається в онлайн форматі то можна вмикати дітям відео на своєму екрані (у тому випадку, якщо відео не відкривається, не вантажиться, або виникають інші технічні труднощі то надсилаємо посилання у чат і учні ознайомляться з ним самостійно) Після ознайомлення продовжувати працювати за нижче наведеним планом.

Алгоритм аналізу:

1. Не піддавайтеся емоціям

Заспокойтеся та спробуйте беземоційно проаналізувати новину. (Більшість фейкових новин намагаються вас емоційно зачепити, щоб ви вчинили необдумані дії - наприклад, зробили поширення, залишили агресивні коментарі, абощо. Це дозволить неправдивій інформації швидко поширюватися на широкий загал)

2. Спробуйте дізнатися, коли дійсно зняли фото чи відео - за допомогою пошуку вашим браузером, або пошуку зображень у гуглі. Технологію пошуку можете знайти тут.

3. Чому контент був опублікований та ким:

- почитайте про першоджерело публікації; можливо, хтось просто піднімає популярність свого акаунту за допомогою фейку;
- звертайте увагу на “неживі” акаунти та нещодавно створені - коли були перші пости, о котрій годині вони публікуються, яка інформація є на сторінці, наскільки заповнений профіль інформацією про особистість. Якщо пости публікуються останні кілька днів, профіль незаповнений, немає особистої інформації - то це може бути бот;
- уважно перегляньте відео і впевніться у тому, що воно оригінальне і без технології “діп фейк”;
- ознайомтеся із цифровою репутацією цього акаунту (можуть бути фейки у попередніх дописах) - чи раніше цей акаунт публікував фейкові новини, кому він належить, які журналісти там працюють, яка спеціалізація цього видання.

4. Перед публікацію або поширенням подумайте чи є достовірною ця інформація.

Новини для вправи:

Ознайомтеся із відео та проаналізуйте його:

<https://www.tiktok.com/@uadj0stin/video/7075832747075308805>

Як ви вважаєте, це оригінал чи фейк?

Чому?

Як ви це зрозуміли?

Подивіться уривок (до 60 секунд) відео та дайте відповіді на питання:

<https://www.youtube.com/watch?v=TMqPzfp3DBU>

Як ви вважаєте, це оригінал чи фейк?

Чому?

Як ви це зрозуміли?

Ознайомте дітей із новиною, яка з'явилася:

<https://uareview.com/posylky-z-kytayu/>

Спробуйте розібратися з цією новиною за допомогою питань:

Чи бачили ви схожі повідомлення у інших медіа?

Які ці медіа - радіо, телебачення, газета?

Чи чули ви раніше про ці видання? Якщо ні, спробуйте подивитися на них уважніше. Важливо перевіряти адреси сайтів, адже вони можуть копіювати дизайн чи елементи адрес інших, авторитетних видань, тобто, бути їхніми клонами.

Як виглядають фото та відео в новині, чи є в них ознаки маніпуляцій чи редагування? (наприклад, апелювання до емоцій, абсурдність, або контраверсійність)

Чи історія в принципі правдоподібна?

Як би ви її перевірили на правильність?

Ось спростування цього фейку:

<https://suspilne.media/11081-v-ukrposti-rozkazali-ci-budut-spaluvati-posilki-z-kitau/>

Підведення підсумків уроку:

Запитайте, що нового діти для себе дізналися впродовж уроку, та що їм сподобалося;

по завершенню уроку просимо, щоб діти пройшли коротке опитування після уроку (алгоритм такий самий, як і в опитуванні до уроку) <https://forms.gle/ov7gJSfbGeM6J5V59> чи за кодом в додатках;

обговоріть, що вони можуть почати використовувати з почутого вже сьогодні.

Нові виклики - потребують нових знань та нових навичок. Педагогічні працівники одні з перших мають оволодіти ними для того, аби можна було ділитися новою інформацією із своїми учнями. Дякуємо, що ви обрали наш урок. Сподіваємося, що він пройшов ефективно та дозволив учням оволодіти важливою та цінною інформацією щодо збереження їх безпеки в онлайн-просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дослідження про кількість часу, які діти проводять онлайн
2. Children and parents: media use and attitudes report 2022
3. Новина про тік-токера коригувальника
4. Вплив стресу на організм дитини
5. Як батькам спілкуватися з дітьми про онлайн
6. Методичні рекомендації МОН
7. Як говорити з дітьми про війну
8. Діти і посттравматичне зростання
9. Вплив стресу на організм дитини
10. Порадник для вчителів, як почати новий навчальний рік

